

Primul război mondial

Numit pe vremea sa "marele război", primul război mondial a produs distrugeri imense și a cerut un sacrificiu uman de neînchipuit. La încheierea sa, imperii întregi se aflau în ruine, iar condițiile de pace impuse au dus la conflicte istorice viitoare.

Cauzele primului război mondial trebuie căutate în secolul al XIX-lea, când din statele mici ce aparținuseră înainte unor țări, s-au format state noi. Cele mai însemnate din noile state naționale, ca Germania și Italia, încercau să-și întărească pozițiile cu toate mijloacele posibile, față de

Rusia, Franța, Marea Britanie, Imperiul Austro-Ungar, din centrul Europei și Imperiul Otoman – în decădere. Țări mici, ca Belgia, nu au făcut față și s-au declarat neutre.

Rivali și dușmani

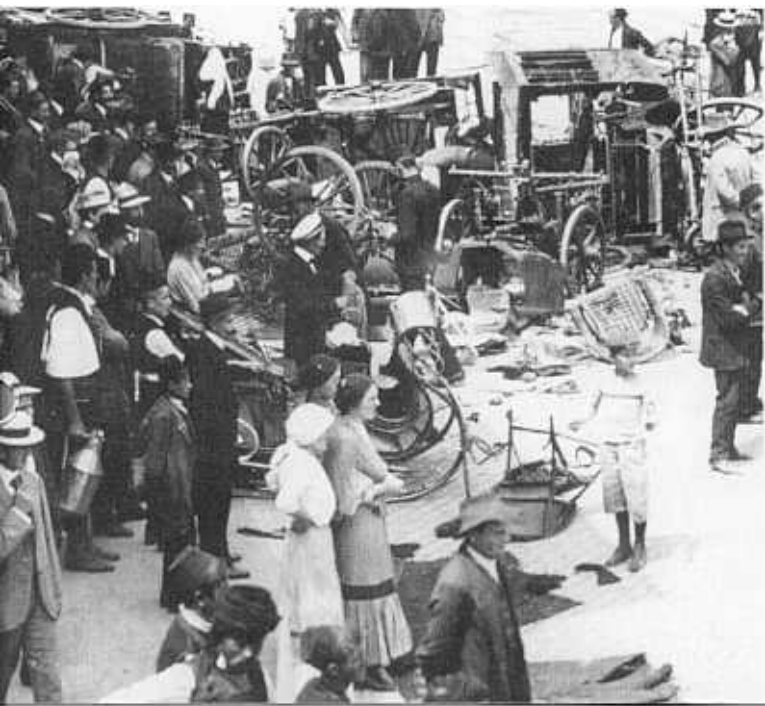
Până în 1914, marile puteri s-au concentrat în două alianțe opuse. Pe o parte a baricadei se aflau Puterile Centrale, în frunte cu Germania și Imperiul Austro-Ungar. La început și Italia se afla de această parte, dar cu trecerea timpului legăturile s-au răcit, însă s-au întărit relațiile de apropiere cu Bulgaria și cu Turcia. De partea cealaltă se aflau Franța și Rusia, Marea Britanie nefiind angajată în totalitate în acest conflict, fiind simpatizantul lor.

Punctele tari și slabe ale organizării sociale, politice și militare ale țărilor aliate au avut un rol esențial în desfășurarea conflictelor ulterioare. Germania devenise cea mai mare putere militară a Europei. Tendința ei de a sparge supremația navală a Marii Britanii a produs tensiuni mari între

☛ **Gazul paralizant a fost utilizat ca gaz de luptă prima dată de germani în 1915. Distrugea plămâni și orbea victimele. Până când nu au fost dotați cu măști de gaze, soldații încercau să se protejeze de gazul ucigător cu o cârpă udă pusă pe față.**

cele două țări. Imperiul Austro-Ungar era caracterizat de nemulțumirea și de agitația naționalităților, ținute cu greu într-un stat unitar.

Marea Britanie, industrializată cu mult înaintea celorlalte state, domina un imperiu de colonii. Forța sa de apărare nu se baza numai pe armata sa profesionistă de 386000 de militari, ci în primul rând pe excelența sa marină militară. Rusia în schimb era cu mult depășită de celelalte țări în privința industriei și a tehnicii militare, dar în caz de război

☛ **Pe împăratul Wilhelm al II-lea îl legau relații de rudenie cu majoritatea națiilor europene, inclusiv cu dinastia britanică. Dorința lui de a demonstra superioritatea militară a Germaniei a avut ca rezultat un război cu "rudele dragi".**

☛ **Studentul naționalist sârb Gavrilo Princip i-a împușcat de aproape pe prințul moștenitor Franz Ferdinand și pe soția acestuia în orașul bosniac, Sarajevo.**

Robert Hunt Library

AKG, London

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

război ea putea mobiliza milioane de oameni. Franța suferea încă datorită înfrângerii și despăgubirilor impuse în urma războiului franco-prusac din 1870-1871.

Războiul a izbucnit însă în Europa de Est, în Balcani. Acest teritoriu aparținuse inițial Imperiului Otoman, dar retragerea turcilor a cauzat un vid de putere, pentru acapararea căruia concureau Italia și Imperiul Austro-Ungar. În 1908 Imperiul Austro-Ungar ocupă Bosnia-Herțegovina. Această măsură i-a iritat în mod profund atât pe sârbii localnici, cât și Regatul Sârb învecinat. Aliatul tradițional al

primește și ea declarația de război a Germaniei în data de 3 august, ea fiind aliata Rusiei.

Conform planului Schlieffen, Franța trebuia invadată înainte ca Rusia să fie gata de război, altfel Germania trebuia să lupte pe două fronturi, atât în vest cât și în est.

Linia fortificată de pe granița franceză se putea ocoli prin Belgia. Dar cum ea se declarase neutră și nu permitea trecerea trupelor germane pe teritoriul său, în 4 august este invadată de Germania. Deoarece Marea Britanie garanta neutralitatea Belgiei, ea declară război în aceeași zi Germaniei. Nu trecuseră nici cinci săptămâni de la atentat și toată Europa se afla în război. În noiembrie intră în război și Turcia de partea Puterilor Centrale.

Războiul de tranșee

Armata germană, cu un efectiv de 1,5 milioane de oameni, părea de nestăvilit. I-a înfrânt pe francezi pe toată lungimea frontului de vest, în 31 august la Mons fărâmițează corpul expediționar britanic, cu un efectiv de doar 70 de mii de oameni, în septembrie însă, în lupta de la Marnă sunt oprți de către francezi. Fiecare dintre părțile beligerante se stabilește pe pozițiile cucerite și construiește câte o rețea de tranșee, care sunt separate între ele doar de o fâșie îngustă de pământ, "pământul nimănu". Tranșeele se întind pe o lungime de 700 km în nordul Franței, de la Canalul Mânecii până în Elveția.

Până la urmă, lupta din tranșee de pe frontul de vest, a durat patru ani. Luptele durau luni întregi, în cazul unor "mari breșe" combatanții mureau cu zecile de mii într-o singură zi. Rezultatul a fost cucerirea unei fâșii de câțiva metri de pământ. Până la sfârșitul războiului, pe acest front, nici una dintre părți nu a reușit o înaintare mai mare de 65 km.

Prin atacarea fortăreței Verdun, de o importanță strategică deosebită, în februarie 1916, germanii vroiau să dea Franței "lovitura de grație". Au murit mii de soldați din ambele tabere, dar Verdunul a rămas în mâna

DATE IMPORTANTE

1914

Asasinarea prințului moștenitor Franz Ferdinand. Război general în Europa. Lupta de la Marne. Japonia declară război Germaniei.

1915

Expediție militară în Dardanele. Insuccesele aliaților pe frontul de Vest. Germanii îi izgonesc pe ruși din Polonia. Scufundarea vaporului transatlantic Lusitania. Italia și Bulgaria intră în război.

1916

Luptele de la Verdun și de pe râul Somme. Prim ministrul englez este Lloyd George. România intră în război dar Germania invadează.

1917

Germania pornește războiul submarinelor. America intră în război. Ofensivele Antantei pe frontul de vest eșuează. Revoluția din Octombrie din Rusia. Înfrângerea Italiei la Caporetto.

1918

Rusia iese din război. Străpungerea frontului de vest de către Antantă. Se destramă Imperiul Austro-Ungar. Germanii semnează armistițiul. Sfârșitul războiului.

francezilor. În lupta dusă pe râul Somme, în cursul atacului britanic, încă în prima zi au murit 60 de mii de oameni. Marile pierderi aproape că au lăsat fără combatanți armata voluntară engleză.

Frontul de Est

În acest timp se duceau lupte grele și pe frontul de est. În lupta cu rușii, armata austro-ungară a sucombat și germanii au trebuit să transfere aici o armată mai mare decât cea planificată inițial. Al doilea front, de care se temeau atât de mult la începutul războiului, a devenit o realitate. Dar în 1914 cu victoriile de

Bridgeman Art Library/Impresso War Museum, London

Ca și în celelalte țări, și în Marea Britanie, vestea războiului a fost primită cu entuziasm. La chemarea Lordului Kitchener, mii de oameni s-au înrolat voluntar, pentru a se achita de datoria patriotică "înainte de sfârșitul războiului la Crăciun".

Serbiei, Rusia, a protestat, dar nu era pregătit pentru acordarea unui ajutor militar. Situația din regiune era supertensionată, când în 28 iunie 1914 studentul naționalist sârb Gavrilo Princip l-a asasinat pe moștenitorul tronului austriac Franz Ferdinand și pe soția acestuia.

Izbucnirea războiului

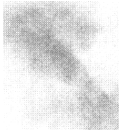
În urma asasinatului evenimentele se precipită. Monarhia înverșunată acuză pentru asasinat Regatul Sârb, pe care-l atacă în 28 iulie. Peste două zile Rusia mobilizează în ajutorul sârbilor o armată de 1,2 milioane de militari. Germania somează Rusia să-și retragă forțele în 24 de ore, în caz contrar îi declară război. Rusia refuză ultimatumul și Germania se ține de promisiune. Franța

RĂZBOIUL PE DOUĂ FRONTURI

Frontul de vest se întindea pe lângă granițele din nordul Franței, iar frontul de est pe lângă granițele de est ale Puterilor Centrale și se întindea de la Marea Baltică la nord și până la Marea Neagră la sud.

MC Picture Library

▲ Momentul extrem în care soldații se cățarau afară din tranșee spre câmpul de luptă. Erau sacrificiați cu sutele în bătaia mitralierelor.

● Tranșee germane ocupate. Lângă soldații britanici oboșiți zac morți neîngropați. Deoseori soldații stăteau în apă până la gleznă, sufereau în urma durerilor reumatice, sau din cauza bolilor de piele abia puteau să umble, cu atât mai puțin să mai și lupte...

la Tannenberg și de la lacurile Mazur, apoi invadarea Poloniei, aflată sub suveranitatea Rusiei, au dobândit pe neașteptate mari victorii asupra Rusiei. În același an Bulgaria intră în război de partea Germaniei și armata formată din trupe bulgărești și germane ocupă cu rapiditate Serbia. Trupele austriece nu au avut prea mult succes pe frontul balcanic și cel de est, dar față de Italia, care în 1915 a trecut de partea Antantei, au reputat o serie de succese. În 1916 și România a intrat în război de partea Antantei, dar germanii, într-o campanie scurtă și executată impecabil, au invadat o mare parte a țării obținând o sursă importantă de țiței.

Războiul cuprinde lumea

La data de 22 august 1915 Japonia declară război Germaniei și își îndreaptă atacul împotriva coloniei germane Tsingtao. Aceasta e cucerită după 11 săptămâni, în urma unei ofensive alături de trupe britanice. Navele militare germane sunt urmărite prin Oceanul Indian, prin sudul Atlanticului și lupte navale grele se înregistrează lângă insulele Maldive și pe lângă portul cilian Coronel. Coloniile germane din sud-vestul Africii au fost atacate de forțe sud-africane, iar cele din estul Africii de forțe britanice.

Niciodată nu existase un asemenea război în istoria mondială. Pe tot parcursul lui s-au introdus tehnici noi și invenții ucigătoare tot mai eficiente. Germanii au folosit pentru prima oară artileria grea. Loviturile tunului denumit "Berta cea Grasă" se auzeau și peste Canalul

Mânecii. Cele mai mari pierderi au fost cauzate de mitraliere și de gazele de luptă. Gazul de luptă, sufocant și orbitor făcea victime și din rândurile lansatorilor, odată cu schimbarea direcției vântului. Vehiculul de război britanic – tancul – a fost introdus în luptă pentru prima oară în ofensiva britanică de pe râul Somme. Atunci a fost considerată "mașina învingătoare" a războiului. Ulterior s-a dovedit că introducerea lui a fost prematură, deoarece au fost prea puține exemplare pentru un succes rapid, și astfel s-a pierdut mult din efectul surpriză scontat.

Atac din aer

Toți beligeranții au utilizat aparatele de zbor nou descoperite, și pentru prima dată în istorie a fost bombardată și populația civilă. Anglia a fost atacată deseori de marile dirijabile Zeppelin. Piloții noilor avioane biplane, înarmați cu armament de infanterie sau doar cu cărămizi, duceau în aer o luptă pe viață și pe moarte. Cu toată dezvoltarea tehnicii militare, conducătorii țărilor aflate în conflict erau convingși că victoria se va obține prin trimiterea pe câmpul de luptă a unui număr imens de oameni.

Între timp situația era "nimic nou pe frontul de vest". Comandanții britanici, în frunte cu generalul Sir Douglas Haig erau convingși că soarta războiului va fi decisă prin marile ofensive, cu mari sacrificii umane și au combătut orice altă soluție propusă. Excepție a făcut doar planul lui Sir Winston Churchill – ministrul forțelor navale militare. Churchill era convins că victoria se putea obține doar prin scoaterea Turciei din război. În 1915 marina regală a întreprins o expediție spre Marea Neagră în Dardanele, dar nu a reușit să ocupe capitala turcă Constantinopol (Istanbulul de azi). Turcii au respins și atacurile trupelor britanice, australiene și neo-zelandeze, debarcate pe țărmurile de lângă Gallipoli.

Noua conducere militară

În 1916, ambele părți aflate în conflagrație și-au mărit producția industriei militare. În Anglia, Lloyd George a devenit prim ministru, și a fost introdus serviciul militar obligatoriu. În Germania, conducerea militară s-a concentrat în mâinile generalilor Hindenburg și Ludendorff. Franța, abia în 1917 și-a găsit un conducător cu voință de fier, în persoana lui Georges Clemenceau, supranumit și Tigru.

VIITORUL SUMBRU

După terminarea războiului, puterile victorioase s-au adunat la Versailles pentru a discuta condițiile de pace. La 28 iunie 1919 s-a finalizat tratatul de pace. Antanta, mai ales Franța, a dorit să fie despăgubită pentru toate pagubele suferite. Germania a fost obligată să cedeze unele teritorii puterilor Antantei, iar despăgubirile a trebuit să le plătească în aur, animale și materii prime, de exemplu fier și cărbune. Umilirea lor a fost completată de ocuparea militară a zonei Rinului. Istoricii consideră că aceste despăgubiri uriașe au dus la ruinarea sistemului financiar german în anii 1920. Această situație financiară a permis ridicarea partidului național-socialist, cu Hitler în frunte și izbucnirea unui nou război mondial exact după 20 de ani de la semnarea tratatului de pace.

Războiul pe mare

Mările, pe toată perioada conflagrației au fost dominate de britanici. În 1916 flota navală germană a intrat în luptă directă cu marina regală. Lângă peninsulele Iutlanda, britanicii au suferit pierderi mai mari, dar au forțat navele germane să se retragă; acestea au rămas în porturi până la sfârșitul războiului. Marina regală a instituit blocada porturilor germane, privând astfel Germania de aprovizionarea cu mărfuri de importanță vitală.

Germanii se pregăteau și ei să realizeze o blocadă, țelul lor fiind scufundarea cu ajutorul submarinelor a tuturor navelor de transport care navigau spre Marea Britanie. La 8 mai 1915, un submarin german a scufundat transatlanticul Lusitania, având la bord 128 de pasageri influenți americani. Cu această scufundare devenea foarte probabilă intrarea S.U.A. în război de partea Antantei.

Până în 1917, germanii au renunțat la războiul cu submarine, dar l-au reînceput cu cod "scufundabil la observare", o operație a cărei țintă o constituia orice navă ce naviga pe apele teritoriale ale Puterilor Antantei.

Credeau că vor reuși să înfometeze Anglia, până ce trupele americane vor fi gata de luptă. Au scufundat sute de nave comerciale, până ce Anglia le-a organizat în convoaie și le-a escortat cu distrugătoare, cărora submarinele germane nu le puteau face față.

În aprilie 1917, președintele american Woodrow Wilson a declarat război Germaniei. Pe frontul de vest continua lupta. Germanii au fost respinși, dar numai până la linia Hindenburg, bine fortificată. La Passchendaele, britanicii s-au împotmolit în mlaștină. Germanii au câștigat mai multe bătălii și pe frontul de est, unde bolșevicii, ajunseseră la putere, în urma revoluției ruse din octombrie 1917.

Epuizați în urma războiului

Cu toate că armatele germane și austriece au obținut o victorie nimicitoare împotriva armatei italiene, cu încetul alianții Germaniei au ajuns la capătul puterilor. Împăratul austriac a încercat să încheie o pace separată, iar turcii, în urma pierderii Ierusalimului și a Bagdadului au bătut în retragere. Și soldații germani prezentau semne de oboseală, aveau moralul tot mai scăzut și americanii se apropiau. Primele trupe, sub conducerea generalului maior Pershing, au debarcat în Europa la 27 iunie 1917.

Ludendorff a forțat ultima șansă a victoriei, când în 3 martie 1918 a încheiat pacea separată cu guvernul bolșevic sovietic la Brest-Litovsk, și astfel a putut transfera peste un milion de oameni pe frontul de vest. Marea ofensivă Ludendorff, începută la 31 martie a respins temporar trupele Antantei în Franța. Pierderile umane au fost uriașe pe ambele părți, dar în iulie, o sută de mii de militari americani au venit în ajutorul trupelor Antantei.

Finalul

Poporul german era înfometat și realizând inevitabilitatea înfrângerii armata s-a demoralizat. În 8 august 1918 armatele unite ale Antantei sub comanda generalului Foch au întreprins un atac, lângă Amiens, care a dus în fine la o importantă breșă. Nemții au fost respinși pe teritoriul Belgiei, dar au luptat cu îndârjire, și la terminarea războiului stăpâneau încă teritorii străine. În octombrie

s-a destrămat Imperiul Austro-Ungar. Forțele britanice și arabe, sub conducerea lui T. E. Lawrence au ocupat Damascul, iar Portugalia și Turcia a capitulat. Flota germană s-a răscolat, Kaiserul a fost alungat de pe tron. La 31 octombrie 1918 Germania a cerut un armistițiu, care a intrat în vigoare în data de 11 noiembrie 1918. La tratativele de pace din iunie 1919, puterile învingătoare au impus condiții aspre învingătorilor. Războiul menit să "pună capăt oricărui război" – luase sfârșit.

● **Momentul păcii.** Mareșalul Foch, comandantul forțelor Antantei semnează armistițiul la 11 noiembrie 1918, în pădurea de lângă Compeigne din nord-vestul Franței, într-un vagon de cale ferată.

● În primul război mondial au căzut în luptă mai mulți oameni decât oricând înainte. Numai englezii au pierdut 761 de mii de oameni, de trei ori mai mulți decât în al doilea război mondial (258 mii de oameni).